

**СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА**

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА БІЗНЕС-ЕКОНОМІКИ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИКОНАННЯ ТА ЗАХИСТУ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА**

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
(шифр і назва напрямку підготовки)
спеціальність 051 «Економіка»
(шифр і назва спеціальності (тей)
(назва спеціалізації)
освітня-програма/програми Економіка
ступінь вищої освіти – бакалавр
(назва)
мова навчання українська

Суми – 2020

Методичні рекомендації до виконання та захисту кваліфікаційної роботи бакалавра зі спеціальності 051 “Економіка” галузі знань 05 “Соціальні та поведінкові науки”.

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри бізнес-економіки та адміністрування Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Протокол № 1 від «15» вересня 2020 р.

Укладачі:

Омельяненко В.А.	гарант програми, доцент кафедри бізнес-економіки та адміністрування, к.е.н., доцент
Кудріна О.Ю.	завідувач кафедри бізнес-економіки та адміністрування, д.е.н., професор
Божкова В.В.	д.е.н., професор, професор кафедри бізнес-економіки та адміністрування

ЗМІСТ

1. КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАРАВРА, ЇЇ МЕТА І ЗАВДАННЯ	4
2. ТЕМА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАРАВРА	8
3. НАУКОВЕ КЕРІВНИЦТВО.....	9
4. НАПИСАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАРАВРА	10
5. ПЕРЕВІРКА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАРАВРА НА НАЯВНІСТЬ АВТОРСЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ	14
6. КОМПОЗИЦІЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАРАВРА	18
7. ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАРАВРА	22
8. ТЕХНІЧНІ ВИМОГИ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАРАВРА	25
ДОДАТКИ.....	32

1. КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА, ЇЇ МЕТА І ЗАВДАННЯ

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» перший (бакалаврський) рівень вищої освіти відповідає шостому рівню Національної рамки кваліфікацій та першому циклу вищої освіти Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти і передбачає набуття здобувачами вищої освіти здатності до розв'язування складних спеціалізованих задач у певній галузі професійної діяльності.

Бакалавр повинен мати концептуальні наукові та практичні знання, критично осмислювати теорії, принципи, методи і поняття у сфері професійної діяльності та/або навчання; поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному для розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем у сфері професійної діяльності або навчання; вміти доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення та аргументацію; збирати, інтерпретувати та застосувати данні у спілкуванні з професійних питань, у тому числі іноземною мовою, усно та письмово; управляти складною технічною або професійною діяльністю чи проектами; бути спроможним нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах; формувати судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти; організовувати та керувати професійним розвитком осіб та груп; мати здатність продовжувати навчання із значним ступенем автономії.

Кваліфікаційна робота бакалавра є одним із видів підсумкової атестації здобувачів вищої освіти, яка є самостійною науково-дослідною роботою, що узагальнює результати теоретичної та практичної підготовки у рамках нормативної і варіативної складових освітніх програм підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Кваліфікаційна робота бакалавра є підсумковою роботою, яка дає можливість виявити рівень засвоєння здобувачем вищої освіти теоретичних

знань та практичної підготовки, здатність до самостійної роботи за обраною спеціальністю на первинних посадах відповідно до узагальненого об'єкта діяльності. Ця робота є одним із видів індивідуальних робіт здобувача вищої освіти, оригінальним, завершеним науковим дослідженням та містить сукупність результатів, положень, що пропонуються для публічного захисту.

Кваліфікаційна робота бакалавра має передбачати розв'язання складного спеціалізованого завдання або практичної проблеми в економічній сфері із застосуванням теорій та методів економічної науки.

Кваліфікаційна робота виконується відповідно до напрямів наукових і прикладних досліджень та має засвідчити рівень професійної зрілості випускника, виявити його спеціальну та загальнонаукову підготовку, вміння застосовувати здобуті знання для розв'язання науково-практичних завдань, здатність до проведення досліджень, систематизації та свідомого засвоєння знань, наявність навичок наукової роботи.

Кваліфікаційна робота має виключно індивідуальний характер, дає можливість виявити ступінь та рівень наукової підготовки здобувача вищої освіти з чітко означеного фаху. Виконання кваліфікаційної роботи та її захист перед екзаменаційною комісією є перевіркою підготовки фахівця до самостійної діяльності з обраного фаху, його здібностей самостійно аналізувати стан проблем у певній галузі науки, розробляти необхідні пропозиції. Кваліфікаційна робота містить науково обґрунтовані теоретичні або експериментальні результати, наукові положення. Робота повинна характеризуватися концептуальною єдністю змісту.

Кваліфікаційна робота бакалавра – самостійно виконана наукова робота, яка свідчить про вміння автора працювати з джерелами, узагальнювати й аналізувати фактичний матеріал, використовувати теоретичні знання і практичні навички, отримані при проходженні підготовки за відповідною освітньою програмою, має елементи наукового дослідження, що виконується протягом навчання на випускному курсі.

Кваліфікаційна робота бакалавра демонструє:

- якість засвоєних знань з відповідної освітньо-професійної програми;
- здатність самостійного осмислення проблеми, творчого її дослідження;
- здатність визначати актуальність, мету та задачі дослідження;
- здатність застосовувати сучасні методи для отримання та аналізу емпіричних даних;
- уміння збирати, аналізувати та систематизувати наукові, нормативно-правові джерела, вести бібліографічний пошук із застосуванням сучасних інформаційних технологій;
- уміння оформляти результати наукових досліджень відповідно до сучасних вимог.

Виконання та захист кваліфікаційних робіт здійснюється здобувачами вищої освіти державною мовою.

Відповідальним за всі викладені у кваліфікаційній роботі відомості про закономірності організації та розвитку природи, суспільства, людини, їх взаємозв'язки, прийняті рішення (аргументації, висновки) і використані методи збору, інтерпретації та застосування даних є безпосередньо здобувач – автор кваліфікаційної роботи.

Кваліфікаційна робота має бути закінченою розробкою актуальної наукової (науково-практичної) проблеми та повинна:

- мати новизну, виконуватись на рівні сучасних досягнень науки і технологій;
- мати спрямування на вирішення практичних завдань майбутньої професійної діяльності;
- стимулювати у здобувачів вищої освіти творчий пошук нових пріоритетних наукових рішень;
- вимагати опрацювання спеціальної наукової і методичної літератури (джерел інформації);
- передбачати вибір оптимальних рішень на основі застосування новітніх інформаційних технологій;

- узгоджуватися з планами наукових досліджень керівника та кафедр Університету;

- узагальнювати і розвивати науково-дослідницькі уміння здобувача вищої освіти.

Робота виконується на основі поглибленого вивчення спеціальної вітчизняної та зарубіжної літератури, передового досвіду з обраної проблеми, а також результатів власних досліджень реального об'єкта з метою вирішення визначених наукових та прикладних завдань у сфері майбутньої професійної діяльності.

Метою виконання кваліфікаційної роботи є систематизація, закріплення та поглиблення теоретичних і практичних знань відповідно до освітньої програми підготовки за обраною спеціальністю; формування навичок застосування цих знань під час розв'язання конкретних наукових, науково-методичних і науково-технічних задач; розвиток навичок самостійної науково-дослідної роботи й оволодіння методикою теоретичних, експериментальних та науково-практичних досліджень, використаних під час виконання кваліфікаційної роботи.

Кваліфікаційна робота, яка виконується здобувачем вищої освіти на завершальному етапі фахової підготовки і є однією з форм виявлення теоретичних і практичних знань, уміння їх застосовувати для виконання конкретних наукових, технічних, економічних, соціальних та виробничих завдань.

2. ТЕМА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА

Тематика кваліфікаційних робіт бакалаврів визначається випусковою кафедрою, відповідає програмним результатам навчання, зафіксованим в освітній програмі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти і доводиться до відома здобувачів протягом сьомого семестру навчання.

Тема кваліфікаційної роботи бакалавра має відображати основну ідею, завдання, положення, які необхідно дослідити. Обираючи тему роботи доцільно враховувати:

- актуальність щодо сучасних тенденцій розвитку науки і практики,
- елементи новизни і перспективність обраної теми;
- стан дослідженої проблеми;
- наявність доступної для здобувача вищої освіти і достатньої для розкриття теми матеріально-технічної та джерельної бази;
- можливість виконання теми в умовах випускової кафедри;
- зв'язок теми з конкретними науковими планами та довгостроковими програмами (колективними чи індивідуальними темами) кафедри;
- можливість отримання від впровадження результатів дослідження науково-освітнього чи іншого ефекту.

Назва теми повинна відображати головну проблему, якій присвячується дослідження. Назва має бути інформативною, лаконічною, висвітлювати суть досліджуваної проблеми, містити об'єкт і предмет дослідження, вказувати на мету та завершеність досліджень. Стилiстичне формулювання назви теми повинно бути ретельно проаналізоване.

Кваліфікаційна робота також може виконуватись за тематикою, яку замовляють підприємства, установи та організації, що уклали із Університетом контракти на навчання здобувачів вищої освіти, мають з ним відповідні угоди або з якими пов'язана трудова діяльність здобувачів вищої освіти.

Відповідальними за актуальність і відповідність тематики кваліфікаційної роботи профілю спеціальності та спеціалізації підготовки фахівця, а також за керівництво та організацію її виконання, є науковий керівник кваліфікаційної роботи, гарант освітньої програми та завідувач випускової кафедри.

3. НАУКОВЕ КЕРІВНИЦТВО

Керівником кваліфікаційної роботи бакалавра призначається викладач кафедри, що має науковий ступень та/або вчене звання. Кваліфікаційна робота бакалавра повинна містити результати власних теоретичних і прикладних досліджень.

Науковий керівник кваліфікаційної роботи бакалавра:

- надає здобувачеві консультативну допомогу з формулювання найбільш перспективної і актуальної теми дослідження, структури, ключової ідеї та робочої гіпотези дослідження;

- знайомить добувача вищої освіти з вимогами щодо підготовки та захисту кваліфікаційної роботи;

- надає допомогу щодо розробки календарного плану-графіку на весь період виконання дослідження (від вибору теми до захисту роботи);

- рекомендує добувачеві вищої освіти необхідну наукову літературу та джерела, зокрема нормативні і довідкові матеріали, наукові видання тощо за темою кваліфікаційної роботи;

- здійснює систематичне керівництво виконанням кваліфікаційної роботи, розвиваючи при цьому у здобувачів вищої освіти навички самостійної роботи, творчі здібності та ініціативу;

- регулярно надає змістовні консультації;

- на засіданнях кафедри повідомляє про дотримання здобувачем регламенту підготовки кваліфікаційної роботи;

- відслідковує хід написання роботи, розглядає виконану частину кваліфікаційної роботи, звертає увагу на рівень глибини опрацювання питань;

- контролює відповідність змісту кваліфікаційної роботи індивідуальному завданню, дотримання вимог оформлення кваліфікаційної роботи, що зазначені у відповідних положеннях та методичних рекомендаціях;

- контролює своєчасне подання роботи до захисту;

- надає допомогу у підготовці добувача вищої освіти до захисту;

- формує коротку рецензію наукового керівника у протоколі аналізу звіту подібності.

4. НАПИСАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА

Написання кваліфікаційної роботи бакалавра вимагає проведення наукового дослідження результати якого описуються за визначеними правилами. Саме результатами теоретичного і практичного дослідження у своїй роботі бакалавр має змогу засвідчити рівень здобутої підготовки. Проведення дослідження передбачає:

- первинне уявлення й визначення проблематики, об'єкта і предмета дослідження, цілей роботи;
- формування змісту роботи, який процесі дослідження доопрацьовується;
- уявлення і осмислення джерел одержання і способів збирання інформації;
- виявлення набору методів дослідження та обробки інформації з проблеми;
- збір інформації, огляд літератури, аналітичну обробку інформації, опис і пояснення фактів, обґрунтування тенденцій і закономірностей, виявлення зв'язків за предметом дослідження;
- розроблення пропозицій, практичних рекомендацій, методик, соціальних технологій тощо.

Використана література за темою визначає ступінь інформованості в досліджуваній галузі і повинна охоплювати як наукові праці попередніх років, так і публікації періодичних видань останніх років. Пошук у мережі Інтернет дає змогу отримати найновішу інформацію про стан розробки проблеми, а також про останні напрямки сучасних досліджень. При аналізі літературних джерел слід приділити увагу оформленню бібліографії (ПІБ автора, назва статті чи книги, видання, рік, том, номер, сторінки тощо) та коректності посилань.

Джерела інформації можуть забезпечити багатоманітні запити дослідника, оскільки містять описи: наукових теорій, які відображають ті чи інші сторони об'єкта і предмета дослідження; наукової методології, яку можна використати в дослідженні; фактів, які передбачається ввести до фактологічної бази дослідження; проведених досліджень, які торкаються проблеми дослідження.

У процесі роботи над літературними джерелами здобувач вищої освіти вирішує кілька найважливіших завдань: збирання та відбір інформації; класифікація інформації; реферування літературних джерел; використання інформації в дослідницькому процесі.

Рекомендується такий типовий план огляду літератури в тексті

кваліфікаційної роботи бакалавра:

1. Загальна характеристика галузі досліджень, значення цієї галузі в науці та практиці.

2. Класифікація основних напрямів досліджень у цій галузі; визначення напрямів, реалізованих на практиці, і таких, які перебувають у стадії розроблення, відображення різних поглядів на вирішення обраної проблематики.

3. У кінці кожного підрозділу – стилі узагальнення: підсумки досліджень і перелік основних невирішених завдань.

4. На завершення огляду – формулювання основних напрямів досліджень, їх актуальність і кінцева мета; орієнтовний план.

Існують два критерії самоперевірки правильності написаного огляду: огляд писати не за авторами, а за завданнями досліджень; огляд написано правильно, якщо його можна публікувати як самостійну друковану працю.

Організація та проведення емпіричних досліджень ґрунтуються на наукових та етичних принципах наукового дослідження. Продуманість організаційних аспектів (підготовка необхідних матеріалів: тестів, опитувальників, бланків для відповідей) суттєво полегшує сам процес дослідження й опрацювання результатів. Аналіз і статистичне опрацювання отриманих даних, інтерпретація результатів досліджень і формулювання висновків підводять підсумок виконаної роботи.

Метод дослідження – система прийомів вивчення суті явища та процесу. Метод має дві нерозривні сторони: формально-логічну і змістовно-генетичну. Перша – це засоби і прийоми організації та проведення досліджень, збирання й обробки інформації, які характеризують явище, що вивчається. Друга – передбачає необхідність теоретичних узагальнень із використанням системи категорій, законів, принципів діалектичного матеріалізму і конкретної науки.

До загальнонаукових методів належать:

Аналіз – метод наукового дослідження явищ, предметів тощо шляхом поділу їх на складові з метою з'ясування їхньої структури, якостей, зв'язків.

Синтез – метод наукового дослідження явищ, предметів, дійсності тощо у цілісності, єдності та взаємозв'язку їх частин.

Індукція – логічний спосіб пізнання, що ґрунтується на отриманні загальних висновків і положень на основі вивчення окремих фактів, явищ і процесів, або

більш загального знання на основі менш загального.

Дедуція – логічний метод пізнання, що ґрунтується на отриманні окремих конкретних висновків, положень, закономірностей розвитку цілісної системи.

Аналогія – метод, за допомогою якого вивчення одних предметів і явищ ґрунтується на їх схожості з іншими.

Моделювання – метод, який ґрунтується на використанні моделі як засобу дослідження явищ і процесів природи. Під моделями розуміють системи, що замінюють об'єкт пізнання і слугують джерелом інформації стосовно нього.

Абстрагування – метод, що дає змогу переходити від конкретних предметів до загальних понять та законів розвитку. Застосовується при перспективному плануванні, коли вивчається робота підприємства за минулий період і прогноз складається на майбутнє.

Конкретизація – досліджується стан предметів у зв'язку з певними умовами їх існування та історичного розвитку.

Системний аналіз – передбачає оцінку об'єкта як системи разом з усіма чинниками, що впливають на його функціонування.

Функціонально-вартісний аналіз – метод дослідження об'єкта за його функцією і вартістю, застосовується при вивченні ефективного використання матеріальних і трудових ресурсів; дає змогу виявити основні канали непродуктивного використання ресурсів.

Формалізація – метод дослідження об'єктів шляхом представлення їх елементів у вигляді спеціальної символіки. Наприклад, представлення собівартості продукції, ціни чи фінансового результату у вигляді формули.

Гіпотетичний метод застосовується при вивченні нових явищ, які не мають аналогів, ґрунтується на науковому передбаченні, що висувається для пояснення будь-якого явища і потребує перевірки на практиці та теоретичного обґрунтування, щоб стати науковою теорією.

Історичний метод дає змогу дослідити виникнення, формування та розвиток процесів і подій у хронологічній послідовності з метою виявлення внутрішніх та зовнішніх зв'язків, закономірностей і суперечностей.

Монографічний метод – це вивчення окремих об'єктів, типових для загальної сукупності, що є представниками передового досвіду.

5. ПЕРЕВІРКА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА НА НАЯВНІСТЬ АВТОРСЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ

У кваліфікаційній роботі не може бути академічного плагіату, фальсифікації та списування. Перевірка кваліфікаційної роботи бакалавра на наявність авторських запозичень відповідно до:

- Закону України «Про вищу освіту» (ч. 6 ст. 69);
- Закону України «Про авторське та суміжні права»;
- Положення про організацію освітнього процесу в СумДПУ імені А.С. Макаренка;
- Положення про кваліфікаційну роботу СумДПУ імені А.С. Макаренка, нова редакція (від 30.11.2020 р.);
- Кодексу академічної доброчесності Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка,
- Положення про систему забезпечення академічної доброчесності у освітньо-науковій діяльності Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

Перевірка кваліфікаційної роботи бакалавра на наявність авторських запозичень проводиться з метою підвищення якості підготовки до державної атестації здобувачів вищої освіти по наявній базі даних їх електронних версій Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка. Для більш повного розкриття змісту перевірки кваліфікаційної роботи бакалавра на наявність авторських запозичень використовуються терміни у таких значеннях:

- автор – фізична особа, дослідною працею якої створено твір (кваліфікаційна робота бакалавра);
- авторське запозичення – використання у письмовій або електронній формі (частково або повністю) результатів дослідної роботи, що містяться в атестаційних працях інших авторів (кваліфікаційних роботах бакалаврів), і які були захищені при проведенні державних атестацій у попередні періоди.

Перевірка кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти здійснюється співробітником Наукової бібліотеки, який вносить роботи до бази даних Університету в інтернет-системі StrikePlagiarism та визначає унікальність кожної кваліфікаційної роботи. На підставі результатів комп'ютерної перевірки

кваліфікаційної роботи на унікальність видається електронний звіт. Електронний варіант звіту про перевірку в системі StrikePlagiarism у форматі *.pdf передаються на відповідну кафедру протягом 3-х днів після подачі роботи до Наукової бібліотеки.

Перевірці на наявність авторських запозичень підлягають кваліфікаційні роботи бакалаврів денної та заочної форм навчання, що підготовлені в Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка. Терміни проведення перевірки робіт на наявність авторських запозичень встановлюються окремими нормативними документами СумДПУ імені А.С. Макаренка.

На електронному носії (CD, DVD диски або флеш-диск) повинен бути один файл з кваліфікаційною роботою бакалавра у форматі документ WORD (*.doc, *.docx). Паперовий варіант роботи має абсолютно співпадати з електронною версією на електронному носії. Подання на перевірку тільки текстової версії роботи за відсутності електронної версії, так і навпаки, не допускається.

Результатом перевірки кваліфікаційної роботи бакалавра на предмет наявності авторських запозичень є виявлення ступеня її унікальності.

Із звіту подібності до уваги беруться два показники: коефіцієнт подібності 1 (КП1) та коефіцієнт подібності 2 (КП2).

Значення коефіцієнта подібності 1 (КП1) визначає, яка частина документів містить фразу 5 слів або більше, знайдену в базі даних університету, базі даних програми обміну базами даних, базі даних RefBooks або інтернет-ресурсів (за винятком запозичень з правових актів, знайдених у Базі даних правових актів). Коефіцієнт подібності 1 використовується насамперед для вивчення мовної незалежності автора документів.

Значення коефіцієнта подібності 2 (КП2) визначає, яка частина документів містить фразу з 25 слів або більше знайдених в базах даних, згаданих вище (за винятком Базі даних правових актів). Через довжину виявлених фраз, показник подібності 2 є кращим інструментом для виявлення несанкціонованих запозичень. Рекомендовані показники унікальності текстів для кваліфікаційних робіт наведені у таблиці 1.

Рекомендовані показники унікальності текстів для кваліфікаційних робіт

Коефіцієнт подібності КП1	Коефіцієнт подібності КП2
50% і менше - текст вважається унікальним.	10% і менше - текст вважається унікальним.
Від 51 - 80 % - робота приймається до попереднього захисту після обґрунтування науковим керівником чи доопрацювання автором з подальшою повторною перевіркою в інтернет-системі StrikePlagiarism.	Від 11- 40 % - робота приймається до попереднього захисту після обґрунтування науковим керівником або доопрацювання автором з подальшою повторною перевіркою в інтернет-системі StrikePlagiarism.
Більше 81 % – письмова робота до попереднього захисту не приймається і не може бути рекомендована до друку (захисту), оскільки має суттєвий об'єм запозичень, що трактується як плагіат.	Більше 41 % – письмова робота до попереднього захисту не приймається і не може бути рекомендована до друку (захисту), оскільки має суттєвий об'єм запозичень, що трактується як плагіат.

Якщо кваліфікаційна робота здобувача иконувалася на основі попередньо захищеного власного дослідження, то обсяг тексту, запозиченого з нього, не може перевищувати 35%.

У разі наявності низької унікальності тексту, за власним бажанням здобувача вищої освіти або на вимогу організаторів процесу державної атестації здобувачів вищої освіти, робота доопрацьовується і проходить перевірку ще раз.

Здобувач вищої освіти несе повну відповідальність за своєчасність проходження перевірки своєї роботи на предмет авторських запозичень.

Завідувач кафедри у випадку незгоди здобувача з прийнятим рішенням за результатами перевірки на унікальність призначає комісію з членів кафедри (завідувач кафедри і дві особи з числа провідних науково-педагогічних працівників кафедри). Остаточне рішення щодо результатів визначення ступеня унікальності кваліфікаційної роботи приймається на засіданні кафедри з урахуванням висновків комісії. Здобувачу вищої освіти повинна бути надана можливість довести самостійність виконання ним кваліфікаційної роботи.

Кваліфікаційна робота має бути оприлюднена на офіційному сайті або в репозиторії закладу вищої освіти. Оприлюднення кваліфікаційних робіт, що містять інформацію з обмеженим доступом, здійснювати у відповідності до вимог чинного законодавства.

6. КОМПОЗИЦІЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА

Композиція й оформлення кваліфікаційної роботи бакалавра дають змогу оптимально структурувати матеріал і найліпше донести ідею дослідження, його результати й висновки до читача.

Зміст кваліфікаційного дослідження повинен відповідати стандартам вищої освіти. Робота має бути актуальною, результати одержані із використанням новітніх методів теоретичного й експериментального дослідження. Робота повинна розкривати самостійне дослідження автора, містити елементи наукової новизни та відображати практичне значення одержаних результатів, їх апробацію та можливість впровадження в сферу практичної діяльності.

Рекомендований обсяг кваліфікаційної роботи бакалавра роботи – 35-55 сторінок (без урахування додатків). Ці обсяги кваліфікаційних робіт можуть варіювати в межах $\pm 10\%$.

Обов'язковими структурними елементами кваліфікаційної роботи бакалавра є:

- титульна сторінка роботи;
- зміст;
- перелік умовних позначень, символів, одиниць і термінів (за потреби);
- вступ;
- основна частина (розділи роботи з висновками до кожного з них);
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки (за необхідності).

Роботу на здобуття кваліфікації бакалавра подають у вигляді переплетеного рукопису, до якого додається:

- відгук наукового керівника,
- рецензія,
- протокол унікальності (перевірки рівня плагіату).

Титул є першою сторінкою кваліфікаційної роботи бакалавра і оформлюється відповідно до вимог стандарту та вимог вищого навчального закладу.

Завдання на кваліфікаційну роботу бакалавра містить об'єкт і предмет

дослідження, перелік питань, які потрібно розробити, календарний план виконання роботи. Завдання затверджується керівником роботи та завідувачем випускової кафедри.

У кваліфікаційній роботі бакалавра подається *перелік умовних скорочень*, якщо в ній вжито специфічну термінологію, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо.

Зміст кваліфікаційної роботи бакалавра визначається її темою і відображається в плані, що затверджується науковим керівником, розміщується безпосередньо після переліку умовних скорочень, починаючи з нової сторінки. Зміст включає: вступ; послідовно перелічені назви усіх розділів і підрозділів; висновки; список використаних джерел; додатки.

У *вступі кваліфікаційної* роботи зазначаються: проблема, що потребує вирішення, ступінь її дослідження; обґрунтовується актуальність обраної теми, мета і завдання; формулюється об'єкт і предмет дослідження, елементи наукової новизни, практична значущість, методи наукових досліджень, апробація результатів в організаціях (у разі наявності). Обсяг вступу, як правило, не повинен перевищувати 3-4 сторінки.

Актуальність теми подається у вигляді критичного аналізу та напрямів розв'язання проблеми, обґрунтування необхідності досліджень.

Мета та завдання роботи повинні бути чітко сформульованими та відображати тематику дослідження.

Об'єкт дослідження кваліфікаційної роботи – це процес або явище, що створює проблемну ситуацію і обрані для вивчення.

Предметом дослідження кваліфікаційної роботи бакалавра є соціально-економічні закономірності функціонування та розвитку досліджуваного об'єкта, різноманітні його якості, властивості, тощо. Предмет дослідження міститься в межах об'єкта. Об'єкт і предмет як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове.

Методи досліджень – спосіб набуття достовірних наукових знань, умінь та практичних навичок у різних сферах діяльності.

Елементи наукової новизни повинні мати узагальнюючий характер і містити власні висновки та рекомендації з предмету дослідження.

Практична значущість повинна містити результати самостійно проведених досліджень, що можуть бути впроваджені в діяльність організацій.

Апробація результатів роботи має містити назви статей, тез доповідей, підготовлених за матеріалами роботи, виступи на науково-практичних конференціях.

Основна частина кваліфікаційної роботи бакалавра складається з розділів (наприклад: теоретико-методичного, дослідницько-аналітичного, проектно-рекомендаційного) і підрозділів, які мають бути взаємопов'язані, а матеріал – викладеним послідовно і логічно із критичним аналізом літератури, теоретичних, методичних положень, статистичних даних, інформації різноманітного характеру. У кінці кожного розділу формулюються висновки зі стислим викладенням наведених у ньому узагальнень та результатів наукових і прикладних досліджень.

У змісті *теоретико-методичного* розділу розглядаються теоретичні та методичні аспекти досліджуваної проблеми, аналітичний огляд літературних джерел з предмета наукового дослідження, критично аналізуються різні погляди, здійснюється їх наукова класифікація, основні фактори впливу на стан і розвиток досліджуваного об'єкта тощо. Велике значення має правильні трактування понять теми, їх точність і науковість. Використані терміни мають бути загальноживаними чи подаватися з посиланням на їх автора. Теоретичне обґрунтування, суть, значення, класифікаційні характеристики, історія та тенденції розвитку предмета дослідження, методичні підходи повинні мати елементи полемічності, розкривати власну позицію щодо предмета дослідження, що створює передумови для проведення у наступному розділі власних наукових досліджень.

У *дослідницько-аналітичному* розділі здобувач вищої освіти, використовуючи фактичний матеріал і зібрану інформацію, аналізує та розкриває зміст питань на прикладі конкретних підприємств та організацій. Дослідження проблеми має здійснюватися на основі накопиченого і систематизованого матеріалу, групування та обробки даних, що дозволяє проводити кваліфікований аналіз, обґрунтовувати пропозиції у наступному розділі.

Проектно-рекомендаційний розділ містить розробку конкретних рекомендацій, пропозицій щодо удосконалення предмета дослідження на базі основних теоретичних положень, методичного інструментарію, що викладені у

першому розділі, а також з урахуванням результатів аналізу, проведеного у другому розділі дослідження. Для обґрунтування пропозицій з вдосконалення тих чи інших явищ, реалізації резервів необхідні, як правило, відповідні методики.

Головні вимоги до наукового викладення результатів

- точність,
- чіткість,
- стислість.

Висновки є завершальною частиною роботи. Тут стисло за нумерованими пунктами подають найважливіші наукові та практичні результати, отримані в роботі, з формулюванням вирішеного завдання і значення. Вони містять стислий виклад найбільш важливих наукових і практичних результатів, отриманих у роботі, які повинні відображати формулювання вирішуваної наукової проблеми (завдання), її значення для науки і практики. Далі формулюють висновки та рекомендації щодо використання здобутих результатів.

До списку використаних джерел включають джерела, на які у тексті є посилання, а також ті, які використано при викладі конкретних наукових положень. Список складається із законодавчих актів, нормативних матеріалів, вітчизняної та зарубіжної наукової, спеціальної літератури, фахових видань, інформаційних ресурсів Інтернету.

У додатках наводять допоміжні матеріали: копії документів, витяги із законодавчо-нормативних документів, звіти, інструкції / положення / правила, результати соціологічних та інших досліджень, громіздкі таблиці, рисунки тощо.

7. ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА

Атестація бакалавра передбачає захист роботи, яка є підсумком навчання за спеціальністю. До захисту роботи допускаються здобувачі вищої освіти, які успішно та повною мірою виконали навчальний план.

Захист кваліфікаційної роботи є формою контролю набутих здобувачем вищої освіти інтегрованих знань, умінь, навичок та інших компетентностей, які визначені програмними результатами навчання за певною освітньо-професійною програмою.

Кваліфікаційна робота бакалавра подається керівникові для перевірки у строки, визначені у завданні на виконання роботи. Керівник надає відгук про кваліфікаційну роботу, в якому визначаються: актуальність дослідження; ефективність використаної методології; рівень застосування здобутих у процесі навчання теоретичних знань та підготовки до виконання наукових досліджень; вміння самостійно вирішувати наукові та практичні задачі; вміння логічно, послідовно, аргументовано викладати матеріал і робити висновки; перспективність запропонованих рекомендацій та висновків; недоліки роботи (за наявності).

Кваліфікаційна робота бакалавра повинна мати рецензію. Рецензентами можуть бути висококваліфіковані викладачі чи науковці, які є фахівцями в певній галузі, спеціалісти виробничих, наукових і проектних організацій, що відповідають профілю виконаної кваліфікаційної роботи. Під час рецензування кваліфікаційної роботи бакалавра рекомендується визначати:

- актуальність теми;
- вміння застосовувати теоретичні знання для вирішення конкретних практичних завдань;
- наявність у роботі особистих пропозицій і рекомендацій, їх новизна, перспективність, практична цінність;
- достовірність результатів, коректність та обґрунтованість висновків;
- якість викладу (науковий стиль, мовна грамотність) та оформлення роботи;
- відповідність роботи існуючим вимогам до робіт такого типу;
- недоліки роботи.

Рецензент також має зазначити дату рецензування роботи, своє прізвище, ім'я та по батькові, місце роботи і посаду, яку обіймає.

Здобувач вищої освіти та науковий керівник мають право заздальгідь

ознайомитися із текстом рецензії.

Рецензія надається письмово і повинна містити загальний висновок щодо рекомендацій до захисту (рекомендовано або не рекомендовано) у Державній екзаменаційній комісії (ДЕК). Попередній захист кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти проходить на випусковій кафедрі. Здобувачі вищої освіти, кваліфікаційні роботи яких на попередньому захисті були оцінені позитивно, допускаються до захисту на засіданні ДЕК. Негативна рецензія не є підставою для відхилення роботи від її захисту.

Захист роботи відбувається прилюдно на засіданні Державної екзаменаційної комісії, склад якої затверджується у встановленому порядку. Здобувач вищої освіти готує для виступу доповідь та ілюстративний матеріал до неї. Під час прилюдного захисту здобувач доповідає і демонструє основні положення результатів дослідження, відповідає на запитання членів ДЕК та інших присутніх на захисті фахівців. Секретар комісії протоколює процедуру захисту.

Здобувач має продемонструвати вміння логічно та аргументовано викладати матеріал, коректно використовувати статистичні, математичні та інші методи, проводити власні дослідження, працювати з інформаційними джерелами; ініціювати та обґрунтовувати інноваційні підходи та напрями вирішення задач, що досліджується; володіння навичками узагальнення, формулювання висновків.

Результати захисту кваліфікаційної роботи бакалавра оцінюються з використанням комплексної системи оцінювання: поєднання національної системи («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»), Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС) (за шкалою «А», «В», «С», «D», «Е», «FX», «F»), системи оцінювання вищого навчального закладу (за 100-баловою шкалою).

Оцінювання результатів захисту кваліфікаційних робіт здійснюється у за такими орієнтовними показниками:

1. Зміст кваліфікаційної роботи:

- відповідність змісту роботи завданню та вимогам навчально-методичних рекомендацій щодо її виконання;
- самостійність вирішення поставленої задачі, виконання розрахунків, таблиць, графічного матеріалу тощо;
- наявність елементів наукової (науково-практичної) новизни;

- використання комп'ютерних технологій для отримання/опрацювання експериментальних результатів;
- повнота розкриття теми дослідження, відповідність висновків до поставлених завдань;
- відповідність стандартам оформлення.

2. Захист кваліфікаційної роботи:

- доповідь (логічність подання матеріалу; ефективність та доцільність використання ілюстративного матеріалу, його якість; культура мовлення доповідача);
- обговорення роботи: вільне володіння проблематикою дослідження, вміння вести наукову дискусію та відстоювати власну точку зору, чіткість та лаконічність відповідей на поставлені запитання та ін.

Робота, в якій розкрито тему, прореферовано необхідні літературні джерела, проаналізовано відповідні інформаційні та статистичні бази даних, проведено дослідження, сформульовано висновки без необхідного їх обґрунтування допускається до захисту, але не може бути оцінена вище ніж *«задовільно»*.

Робота, в якій зроблено власне оцінювання використаних літературних джерел, самостійно проаналізовано підібраний матеріал, звітні дані суб'єктів господарювання, на базі якого досліджувалася тема, проведено комплексні дослідження, зроблено висновки та сформульовано пропозиції, але вони не є достатньо аргументованими, може бути оцінена на *«добре»*.

Робота, в якій зроблено власне оцінювання різних літературних джерел, використано сучасні методи дослідження, побудовано формалізовану модель проблеми, проведено комплексні наукові дослідження, розрахунки і на їх основі – аргументовано висновки та обґрунтовано пропозиції, а результати наукового дослідження опубліковано у наукових виданнях та/або матеріалах наукових–конференцій, може бути оцінена на *«відмінно»*.

При визначенні оцінки кваліфікаційної роботи приймається до уваги рівень теоретичної, наукової та практичної підготовки здобувача, думка рецензента. Рішення ДЕК про оцінку роботи приймається на закритому засіданні комісії відкритим голосуванням більшістю голосів членів комісії, які брали участь у засіданні. За однакової кількості голосів голос голови ДЕК є вирішальним.

8. ТЕХНІЧНІ ВИМОГИ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА

Набір тексту кваліфікаційної роботи бакалавра та її друк здійснюються за допомогою комп'ютера (найкраще в редакторі Word 6.0 або у пізніших версіях) на одному боці аркуша білого паперу формату А4 через півтора міжрядкових інтервали до тридцяти рядків на сторінці (приблизно по 60 знаків у рядку) з використанням стандартного *шрифту Times New Roman розміром 14*. Папір – бажано ксероксний. Для виділення окремих місць допускаються також курсив, напівжирний курсив і напівжирний шрифт. При наборі формул і виконанні таблиць, схем, діаграм, рисунків тощо рекомендується використовувати відповідні редактори.

Текст роботи необхідно друкувати на текстовому полі сторінки розміром А4, залишаючи, відповідно, *береги* таких розмірів: *лівий – 30 мм, правий – 10 мм, верхній – 20 мм, нижній – 20 мм*. Абзацний відступ повинен бути однаковим упродовж усього тексту і дорівнювати 5 знакам. Шрифт друку повинен бути чітким, чорного кольору середньої жирності, щільність тексту – однаковою.

Друкарські помилки, описки і графічні неточності, які виявилися у процесі написання роботи, можна виправляти підчищенням або зафарбуванням білою фарбою і нанесенням на тому ж місці виправленого тексту (фрагмента рисунка) за допомогою принтера або рукописним способом.

Заголовки структурних частин кваліфікаційної роботи бакалавра – "ЗМІСТ", "ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ", "ВСТУП", "РОЗДІЛ 1", "РОЗДІЛ 2", "РОЗДІЛ 3", "ВИСНОВКИ", "ДОДАТКИ", "СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ" – друкують великими літерами напівжирним шрифтом симетрично до тексту. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу напівжирним шрифтом. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу в розрядці в підбір до тексту звичайним шрифтом. У кінці заголовка, надрукованого в підбір до тексту, ставиться крапка. Відстань між заголовком (за виключенням заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати двом інтервалам. Кожну структурну частину кваліфікаційної роботи бакалавра

треба починати з нової сторінки.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, рисунків, таблиць, формул подають *арабськими цифрами без знаку "№"*.

Першою сторінкою роботи є **титульний аркуш**, який включають до загальної нумерації сторінок кваліфікаційної роботи. *На титульному аркуші номер сторінки не проставляють*. Всі інші сторінки роботи **нумерують наскрізною нумерацією** і номер проставляють у **правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці**.

Номер розділу проставляють після слова "РОЗДІЛ", після номера *крапку не ставлять*, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. У кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу.

Підпункти нумерують у межах кожного пункту за такими ж правилами, як пункти.

Ілюстрації (фотографії, креслення, діаграми, схеми, графіки, карти) і **таблиці** необхідно подавати в кваліфікаційній роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації й таблиці, які розміщені на окремих сторінках роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Таблицю, рисунок або креслення, розміри яких більші за формат А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування в тексті або в додатках.

Ілюстрації позначають скороченням «рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рис. 1.2. (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назву і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в роботі подано одну ілюстрацію, то її нумерують за тим же правилом.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком тих, що подані в додатках) у межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці складається

з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу). Якщо в кваліфікаційній роботі одна таблиця, її нумерують за тим же правилом. *Наприклад:*

Таблиця 1.1

Аналіз забезпеченості підприємства основними виробничими засобами

Показник	2018 рік	2019 рік	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
1. Виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	2206,00	2585,40	379,40	17,2
2. Середньорічна вартість основних виробничих засобів, тис. грн.	925,45	1006,55	81,10	8,76
активної частини	637,8	714	76,20	11,95
3. Середньооблікова чисельність працівників, ос.	12	12	–	–
з них робітників	9	9	–	–
4. Фондоозброєність праці робітників, тис. грн./ос.	102,83	111,84	9,01	8,76
5. Технічна озброєність праці робітників, тис. грн./ос.	70,87	79,33	8,46	11,94
6. Продуктивність праці робітників, тис. грн./ос.	245,11	287,27	42,16	17,2

При перенесенні частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово «Таблиця» і номер її вказують один раз праворуч над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовження табл.» і вказують номер таблиці, наприклад: «Продовження табл. 1.2».

Цифровий матеріал, як правило, оформляється у вигляді таблиць. Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують симетрично до тексту. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери. Назву не підкреслюють. Заголовки граф повинні починатися з великих літер, підзаголовки – з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними. Висота рядків має бути не менше 6 мм.

Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті таким чином, щоб її можна було читати без повороту переплетеного блоку сторінок кваліфікаційної роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на інший аркуш. При цьому назву

вміщують тільки над її першою частиною.

Таблицю з великою кількістю граф можна ділити на частини і розміщувати одну частину під іншою в межах однієї сторінки. Якщо рядки або графи таблиці виходять за формат сторінки, то в першому випадку в кожній частині таблиці повторюють її головку, у другому випадку – боковик. Якщо цифрові або інші дані в якому-небудь рядку таблиці не подають, то в ньому ставлять риску.

Примітки до тексту і таблиць, в яких вказують довідкові та пояснювальні дані, нумеруються послідовно в межах однієї сторінки. Якщо приміток на одному аркуші декілька, то після слова «Примітки» ставлять двокрапку, *наприклад*:

Примітки:

1. Договір між державою та банком...
2. Договір сільгоспвиробника з банком та державою...

Якщо є одна примітка, то її не нумерують і після слова "Примітка" ставлять крапку.

Якість ілюстрацій повинна забезпечувати їхнє чітке відтворення (електрографічне копіювання, принтер). Відстань від тексту роботи до ілюстрації і від неї до тексту – 15 мм (вище та нижче рисунку слід залишати по одному вільному рядку). *Наприклад*:

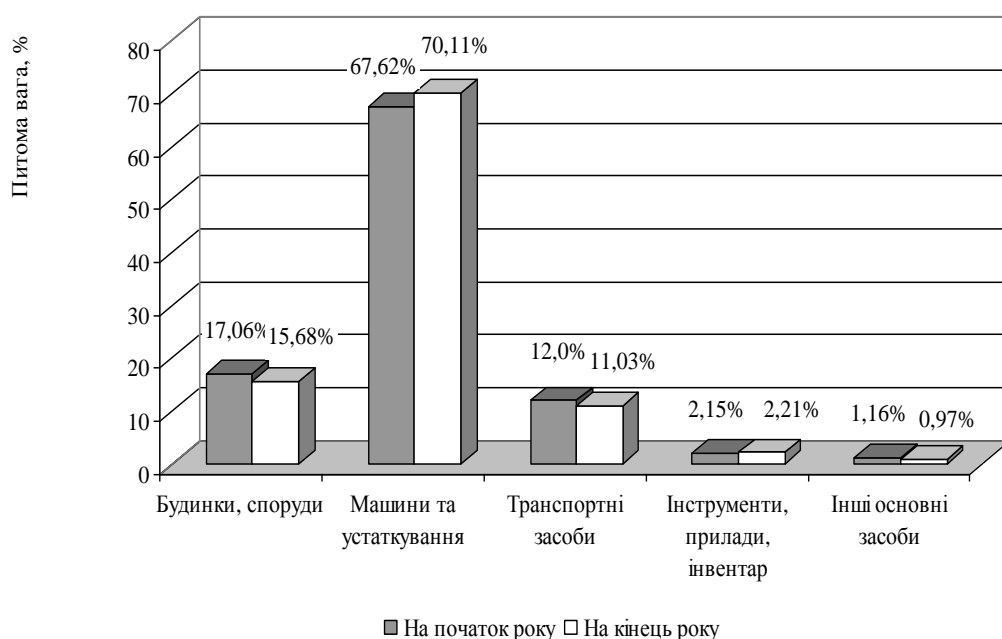

Рис. 1.1. Структура основних засобів в 2019 році

У кваліфікаційній роботі бакалавра написання **формул** рекомендується

виконувати за допомогою стандартних математичних редакторів Microsoft Office. Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів треба подавати безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій їх подано у формулі. Значення кожного символу і числового коефіцієнта треба подавати з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки.

Рівняння і формули треба виділяти з тексту вільними рядками. Вище і нижче кожної формули потрібно залишати не менше одного вільного рядка. Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його слід перенести після знака рівності (=) або після знаків плюс (+), мінус (–), множення (x) і ділення (:).

Формули (якщо їх більше однієї) нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Нумери формул пишуть біля правого поля аркуша на рівні відповідної формули в круглих дужках, наприклад, перша формула третього розділу позначається таким чином:

$$\text{ФРВ} = \text{ЧР} \cdot \text{Д} \cdot \text{П}, \quad (3.1)$$

де ФРВ – фонд робочого часу, годин;

ЧР – чисельність робітників, осіб;

Д – кількість відпрацьованих одним робітником днів за рік;

П – середня тривалість робочого дня, годин.

При написанні кваліфікаційної роботи бакалавра необхідно давати **посилання** на джерела, матеріали або окремі дані, ідеї та висновки, на основі яких розробляються проблеми, завдання, питання, вивченню яких присвячено роботу. Такі посилання дають змогу відшукати документи і перевірити достовірність відомостей про цитування документа, дають необхідну інформацію щодо нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися слід на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли в них є наявний матеріал, який не включено до останнього видання. Посилання в тексті роботи на джерела слід позначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад:... у працях [1-7].; у працях [1; 7; 23].

Якщо використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей,

інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерела, на яке дано посилання в роботі, наприклад: у монографії [7, с. 48].

Посилання на ілюстрації кваліфікаційної роботи вказують порядковим номером ілюстрації, наприклад: (рис. 1.2).

Посилання на формули вказують порядковим номером формули в дужках, наприклад: у формулі (2.1).

На всі таблиці роботи повинні бути посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» в тексті пишуть скорочено, наприклад: у табл. 1.2.

Список нумерувати можна цифрами (з крапкою або з дужкою), літерами та маркерами (горизонтальною рисою).

Додатки розташовують перед списком використаних джерел. До роботи додається аркуш паперу з написом «ДОДАТКИ». Додаток має заголовок, оформлений вгорі малими літерами з першої великої, симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком великими літерами друкується слово «ДОДАТОК» і велика літера, що позначає додаток. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер **Г, І, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь**. Додатки мають спільну з рештою роботи наскрізну нумерацію сторінок. Не допускається кольорове оформлення додатків.

Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад, А.2 – другий розділ додатка А; В.3.1 – перший підрозділ третього розділу додатка В.

Ілюстрації, таблиці та формули, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д.1.2 – другий рисунок першого розділу додатка Д; формула (А.1) – перша формула додатка А.

Список використаних джерел укладають відповідно до Державного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічне посилання: загальні положення та правила складання».

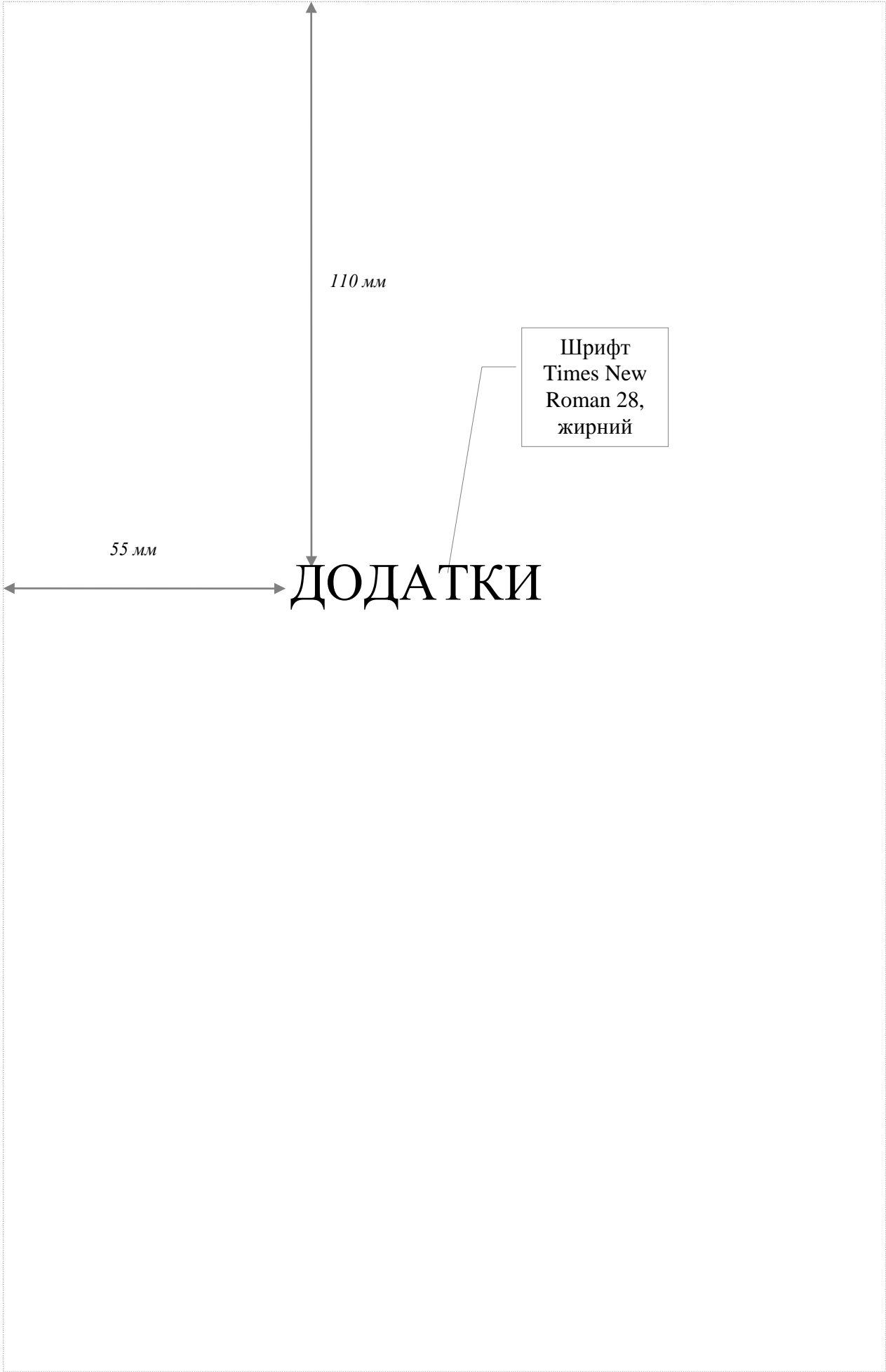
РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЕРЕЛІК

стилів оформлення списку наукових публікацій

1. MLA (Modern Language Association) style.
2. APA^{-1,2} (American Psychological Association) style.
3. Chicago/Turabianstyle⁻¹.
4. Harvard style⁻¹.
5. ACS (American Chemical Society) style.
6. AIP (American Institute of Physics) style.
7. IEEE (Institute of Electrical and Electronics Engineers) style.
8. Vancouver style⁻¹.
9. OSCOLA.
10. APS (American Physics Society) style⁻¹.
11. Springer MathPhys Style⁻¹.

⁻¹Springer Style [http://resource-cms.springer.com/springer-](http://resource-cms.springer.com/springer-cms/rest/v1/content/51958/data/v1/Guidelines+for+Contributions+to+Major+Reference+Works)

[cms/rest/v1/content/51958/data/v1/Guidelines+for+Contributions+to+Major+Reference+Works](http://resource-cms.springer.com/springer-cms/rest/v1/content/51958/data/v1/Guidelines+for+Contributions+to+Major+Reference+Works)
⁻² Elsevier Style <https://www.elsevier.com/journals/learning-and-instruction/0959-4752/guide-for-authors#68000>

**СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А.С.МАКАРЕНКА**

Інститут, факультет _____
 Кафедра _____
 Рівень вищої освіти _____
 Спеціальність _____
 (шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

 (назва кафедри)

 (підпис)

 (ініціали, прізвище, вчене звання)

« ____ » _____ 202__ р.

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА**

 (прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи _____

керівник роботи _____,
 (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом від «__» _____ 20__ року, №__.

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи _____

3. Вихідні дані до роботи _____

4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити) _____

5. Перелік графічного (ілюстративного) матеріалу (із чітким зазначенням обов'язкових складових) _____

ДОДАТОК Б

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А.С.МАКАРЕНКА

КАФЕДРА БІЗНЕС–ЕКОНОМІКИ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Іваненко Іван Іванович

Кваліфікаційна робота бакалавра

зі спеціальності 051 Економіка

на тему **АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ E-SCHOOL НА
РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Науковий керівник
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри
бізнес-економіки та адміністрування
_____ В.А. Омеляненко
« ____ » _____ 20__ року

Виконавець
здобувач вищої освіти _____ групи
_____ І.І.Іваненко
« ____ » _____ 20__ року

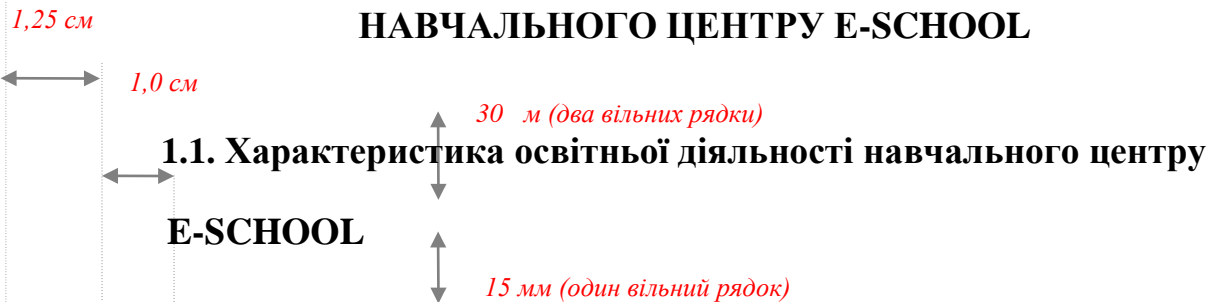
СУМИ – 20__

ЗМІСТ	
1,25 см	←→
1,0 см	←→
↑↓	один вільний рядок
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ НАВЧАЛЬНОГО ЦЕНТРУ E-SCHOOL	6
1.1 Характеристика освітньої діяльності навчального центру E-SCHOOL	6
1.2 Статистичний аналіз діяльності навчального центру E-SCHOOL у 2019-2020 рр.	12
1.3 Аналіз закордонного досвіду надання додаткових освітніх послуг у молодшій школі	18
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ НАВЧАЛЬНОГО ЦЕНТРУ E-SCHOOL НА РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ	24
2.1 Оцінка конкурентоспроможності навчального центру ESCHOOL	24
2.2 Дослідження зовнішнього середовища навчального центру E-SCHOOL	30
2.3 Оцінка відповідності освітніх послуг навчального центру E-SCHOOL інтересам стейкхолдерів	37
РОЗДІЛ 3 РОЗРОБЛЕННЯ ПРОПОЗИЦІЙ З УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ЦЕНТРУ E-SCHOOL	44
3.1 Методичні рекомендації, щодо покращення конкурентних позицій E-SCHOOL на ринку освітніх послуг Сумської області	44
3.2 Розроблення програми просування освітніх послуг навчального центру E-SCHOOL на ринку	50
ВИСНОВКИ	56
ДОДАТКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65

РОЗДІЛ 1

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ

НАВЧАЛЬНОГО ЦЕНТРУ E-SCHOOL

1.1. Характеристика освітньої діяльності навчального центру E-SCHOOL

На сучасному етапі економічного розвитку «конкурентоспроможність є однією з важливих аспектів ринкової сучасної економіки. Вона спостерігається тільки в умовах конкуренції. Кожне підприємство оцінює свою конкурентну позицію за своєю методикою, а суть, ефективність та результати її застосування не афішує» [42, с. 117].

...

Концептуально конкуренція можлива лише за певних умов налагодженого та раціонального поєднання приватних та публічних інтересів її учасників – стосовно додержання прав та законних інтересів споживачів.

15 м (один вільний рядок)

1.2 Статистичний аналіз діяльності навчального центру E-SCHOOL у 2019-2020 рр.

15 мм (один вільний рядок)

Для кожного підприємства актуальними є питання доцільного витрачання ресурсів, раціонального використання техніки, теперішніх технологій, скорочення витрат на виробництво і збут товару, залучення інвестиційних ресурсів ...

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка Строченко Наталії Сергіївни на тему «Аналіз конкурентоспроможності E-SCHOOL на ринку освітніх послуг Сумської області».

Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є науково-теоретичне обґрунтування процесів формування та реалізації рішень щодо підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства та посилення його конкурентних позицій на ринку.

У роботі представлено результати проведеного аналізу статистичної інформації, яка характеризує підприємство та його форми і методи діяльності, виконаної оцінки конкурентоспроможності освітнього закладу на ринку освітніх послуг.

Вагомим внеском у дослідженні стали пропозиції та рекомендації підвищення рівня конкурентоспроможності закладу та щодо вдосконалення діяльності навчального центру E-SCHOOL на ринку освітніх послуг Сумської області.

Виконані в роботі дослідження та рекомендації мають практичну цінність при їх впровадженні, отримані результати та висновки можуть бути використані у вигляді конкретних пропозицій у діяльності інших аналогічних освітніх закладів.

ДОДАТОК Ж

ВІДГУК
наукового керівника
на кваліфікаційну роботу бакалавра
Строченко Наталії Сергіївни
на тему: „Аналіз конкурентоспроможності E-SCHOOL
на ринку освітніх послуг Сумської області”

Одним з головних завдань сучасних підприємств є досягнення конкурентоспроможного стану на ринку, що дозволяє забезпечувати зростання об'єму реалізації продукції, підвищувати ефективність здійснених витрат. Вдосконалення цієї діяльності є актуальним для переважної більшості вітчизняних суб'єктів господарювання, що і обґрунтовує нагальність обраної теми дослідження.

У кваліфікаційній роботі узагальнено підходи до визначення змісту поняття “конкурентоспроможність”, розглянуто методи її оцінки, проаналізовано сучасне положення підприємства на ринку та окреслено напрямки вдосконалення його конкурентоспроможності.

Під час роботи Н.С. Строченко виявила знання з економіки, менеджменту, маркетингу, узагальнення літературних джерел, здібності до обґрунтування пропозицій на підставі проведеного дослідження.

У якості недоліку можна зазначити, що робота набула би більш науково вигляду, якби автор детальніше розкрила питання інвестиційного забезпечення даної діяльності.

Робота структурована добре, текст доповнено ілюстративними матеріалами – таблицями і рисунками. Кваліфікаційна робота відповідає вимогам, що висуваються до робіт освітнього рівня бакалавр, заслуговує на оцінку відмінно, а її автор, Н.С.Строченко – на присвоєння кваліфікації “бакалавр” зі спеціальності 051 – “Економіка”.

Науковий керівник:
доцент кафедри бізнес-економіки та
адміністрування
кандидат економічних наук, доцент

В.А. Омеляненко

ДОДАТОК К

Сумському державному
педагогічному університету
імені А.С. Макаренка

ДОВІДКА

Видана Строченко Наталії Сергіївні, здобувачці вищої освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка про те, що викладені в її кваліфікаційній роботі „Аналіз конкурентоспроможності E-SCHOOL на ринку освітніх послуг Сумської області” пропозиції мають практичне значення і будуть використані в роботі навчального центру E-SCHOOL.

Особливої уваги заслуговують рекомендації щодо підвищення рівня конкурентоспроможності закладу та вдосконалення діяльності навчального центру E-SCHOOL на ринку освітніх послуг Сумської області

Директор

ДОДАТОК Л

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу бакалавра
Строченко Наталії Сергіївни
на тему „Аналіз конкурентоспроможності E-SCHOOL
на ринку освітніх послуг Сумської області”

У кваліфікаційній роботі здобувача вищої освіти Строченко Наталії Сергіївни розкриваються питання підвищення рівня конкурентоспроможності навчальних закладів на ринку освітніх послуг Сумської області.

У першому розділі проведено статистичний аналіз освітньої діяльності навчального центру E-SCHOOL, розглянутий закордонний досвід надання додаткових освітніх послуг у молодшій школі.

У другому розділі проаналізовано сучасне положення навчального центру E-SCHOOL на ринку, проведено оцінку його конкурентоспроможності, оцінку відповідності освітніх послуг навчального центру E-SCHOOL інтересам стейкхолдерів та окреслено напрямки вдосконалення діяльності закладу.

У третьому розділі сформульовано рекомендації, щодо покращення конкурентних позицій E-SCHOOL на ринку освітніх послуг Сумської області та запропоновано програму просування освітніх послуг навчального центру E-SCHOOL на ринку

Результати дослідження та практичні висновки можуть бути використані у практичній діяльності регіональних закладів освіти.

В цілому потрібно зазначити, що кваліфікаційна робота на тему: “Аналіз конкурентоспроможності E-SCHOOL на ринку освітніх послуг Сумської області ” відповідає вимогам, які пред’являються до робіт такого роду, заслуговує оцінки “відмінно”, а її автор заслуговує присудження освітньої кваліфікації “ бакалавр” зі спеціальності 051 «Економіка».

Начальник ...